

УДК 811.161.2'373.23:392.91

СТАТИСТИЧНО-МОТИВАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИЗВИСК ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовані загальні статистичні й мотиваційні особливості прізвищ Вінницької області, зокрема співвідношення індивідуальних, сімейно-родових, групових, повторюваних прізвищ; кількісна структура прізвищ Вінниччини, а також з'ясовано загальні мотиваційні характеристики індивідуальних прізвищ регіону. Абсолютну більшість суцільної вибірки неофіційних антропонімів подільського ареалу становлять індивідуальні прізвища. Сімейно-родові прізвища репрезентовані незначною кількістю - біля 2 %, повторювані - 7%. Значною підгрупою повторюваних прізвищ є трансонімізовані назви (1.5 % від загальної кількості прізвищ і 20 % від цієї групи). 80 % повторюваних прізвищ мають дворазове або триразове незалежне представлення в різних населених пунктах. Масив аналізованих прізвищ поділяється на умотивовані прізвища (84 %), внутрішня форма яких абсолютно прозора або однозначно вказується респондентами на етапі збору матеріалу; умовно невмотивовані прізвища (12 %), які потребують для з'ясування мотивації глибинного семантичного й етимологічного аналізу або ж залишаються затемненими; багатомотивовані прізвища (4 %).

Ключові слова: індивідуальні прізвища, родичівські прізвища, групові прізвища, повторювані прізвища, прості, складні, складені прізвища, мотивація прізвищ.

Постановка проблеми. У вітчизняній ономастиці кінця ХХ – початку ХХІ ст. спостерігається тенденція до різноаспектного вивчення прізвищ різних регіонів, етнічних та соціальних груп, що призвело до тематичної й ареальної сегментації сучасних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З кожним роком карта говіркових ареалів стає все більше заповненою. Так, останнім часом було здійснено дослідження неофіційних антропонімів Західної України (Б. Близнюк – на Гуцульщині, Г. Бучко й Д. Бучко – на Бойківщині, П. Чучка – на Закарпатті), Північної (Н. Шульська та І. Козубенко – на Поліссі), Сходу України (Н. Федотова – на Луганщині, О. Антонюк – на Донеччині), Півдня України (Г. Сенік – на Одещині, В. Тихоша – на Херсонщині) та ін.

Вагомим результатом ономастичної діяльності українських науковців нового часу є укладання словників прізвищ за територіальним принципом. Зокрема, Н. Шульська уклала «Словник прізвищ жителів межиріччя Стиру та Горині», куди увійшли понад три тисячі неофіційних антропонімів. У цій праці лінгвіст пропонує власну теоретико-методологічну базу для збирання й опису прізвищ [4, с. 3-15]. В. Чабаненко - двотомний словник «Прізвища Нижньої Наддніпрянщини» [1]. У «Словнику прізвищ жителів межиріччя Стиру та Горині» Н. Шульська подає прізвища, зібрані на порубіжжі Волинської й Рівненської областей [4]. У результаті багаторічної спільної роботи студентів, магістрантів та викладачів філологічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки Г. Аркушиним було укладено «Словник прізвищ північно-західної України», який містить майже 20 000 онімів [2].

Проте **актуальним** залишається питання різнобічної характеристики прізвищ Подільського ареалу, зокрема Вінницької області.

Метою статті є загальні класифікаційні й мотиваційні характеристики прізвищ Вінниччини, що здійснюватимуться в рамках вирішення таких **завдань**, як а) вироблення оптимальних класифікаційних параметрів прізвищ Вінниччини; б) визначення співвідношення індивідуальних, сімейно-родових, групових і повторюваних прізвищ; в) з'ясування кількісної структури досліджуваних одиниць; г) опис загальних мотиваційних характеристик індивідуальних прізвищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класифікація прізвищ здійснюється за теоретико-методологічними настановами, зокрема кількісними, формальними й семантичними. Усього на матеріалі ареалу Вінниччини було досліджено близько 4000 прізвищ, які аналізувалися передусім за дихотомічним підходом. Так, П. Чучка пропонує поділяти

прізвиська на індивідуальні та сімейно-родові, які мотивуються особливостями носія й загальною номінацією сім'ї або родини [3, с. 181].

Пропонуємо доповнити класифікацію П. Чучки, яка фактично характеризує прізвиська за кількістю носіїв і додати третій пункт: окрім індивідуальних і родичівських (повторювані за генеалогічною мотивацією), додати омонімічні (повторювані за подібністю мотивів номінації). Поряд з указаною класифікацією до найзагальніших статистичних характеристик, що мають у своїй основі три- або дихотомічний поділ, відносимо характер мотивованості (власне мотивовані й умовно мотивовані прізвиська), її кількісні ознаки (одно-, дво- й багатомотивовані прізвиська), структуру прізвиस्क (складні, прості й складені (багатокомпонентні) прізвиська). Кожну з указаних ознак варто розглядати окремо.

Абсолютну більшість суцільної вибірки неофіційних антропонімів подільського ареалу становлять індивідуальні прізвиська (2342): *Горобчик, Господиня, Довготелеса, Гурченко, Комарик, Куряча мама, Куця, Маямі, Модель, Мурчик, Несміяна, Петручок, Санчо Панчос, Штунда, Ямкатий, Кузя, Будулай, Ксенька, Маслянка, Соболь, Американка, Спічка, Штукатур, Комбат, Глобус, Кармен, Фокуснік, Синичка, Гуля, Гуска, Миколась, Малина, Кролик, Драбина*.

Сімейно-родові прізвиська репрезентовані незначною кількістю (біля 2 %), що свідчить про демографічні особливості сільського населення Вінниччини: зникнення родових гнізд, виїзд молоді до міста й отримання нею переважно індивідуальних прізвиस्क. Серед сімейно-родових більшість – мотивовані, незважаючи на те, що зовнішньолінгвальні чинники називання, а отже, етимологія могла втратитися кілька поколінь тому. Мотиваційна прозорість досягається шляхом етимологічного та асоціативного аналізу, що виявляє як характеристики за зовнішньою ознакою, так і ситуативно надані: *Дончики* (від назви річки *Дон*), *Личаки* (їхні предки ходили в личаках), *Бульбонові* (батьки часто кричали «Бульба», коли копали картоплю).

Примітним явищем є повторювані прізвиська, що кількісно становлять близько 7 %. Дослідження таких одиниць дає багатий матеріал про стереотипні ознаки, які в різних місцевостях лягають в основу неофіційного антропоніма. До одиниць, що мають частотність уживання більше 2, належать мотивовані зовнішністю носія. В основі називання лежать екстралінгвальні мотивовані гіперсеми *розмір і колір*:

а) розмір (зріст, тілобудова): *Пончик, Глобус, Горобець, Малий, Макарон, Гном, Гарбуз, Бик, Батон* та ін. Номінація низки репрезентантів цієї групи відбувається за актуалізації периферійних сем твірних основ (*об'єм, характерний розмір* (великий, круглий, квадратний): *Бачок, Болт, Батя, Віні Пух, Біляш* та ін.).

б) колір (волосся, шкіри): *Циган, Бєлий, Рижий, Белка, Ворон*. Доповнюється мотивацією за типом волосяного покриву: *Лисий, Кучерявий*, які зустрічаються в багатьох населених пунктах.

Спорадично екстралінгвальними пресупозиціями утворення повторюваних прізвиस्क виступають внутрішні характеристики (вдача, характер). Так, більше двох незалежних уживань мають неофіційні антропоніми *Вареник* (про людину, яка повільна, некмітлива). Має словотвірні-синомімічні варіанти при називанні однієї і тієї ж особи: *Варення, Варедька, Вараний*, які зберігають сему недискретної субстанції. Аналогічно – *Баран* (символічна аналогія з відповідною твариною за архетипом «нерозумний»), *Ваня* (подібно – *Микола, Микита* як типові імена представників народу, що не відрізняються особливим інтелектом, розумінням сучасних речей), *Курка* (аналогія з птахом, який неакуратний, незграбний) та ін.

Окремою підгрупою повторюваних прізвиस्क є трансонімізовані назви (1.5 % від загальної кількості прізвиस्क і 20 % від цієї групи), що походять від прізвищ відомих людей, які стали популярними політичними, культурними або історичними символами певних епох або ж через надуживання у певні історичні періоди: *Барбос, Бємбі, Бен Ладен, Бендер, Белоснежка, Вакула, Вінні Пух, Гагарін, Гайка, Гєна* (за ім'ям мультиплікаційного героя), *Гіта, Гітлер, Зорро, Каспер, Вжик, Крезі Фрог, Ленін, Лунтік, Маруся Чурай, Мері Попінс, Мікі, Несміяна, Пушкін, Рататуй, Сабріна, Скубі-Ду, Фіона, Чебурашка, Шрек, Янукович*.

80 % повторюваних прізвиस्क мають дворазове або триразове незалежне представлення в різних населених пунктах, що свідчить про помірність універсальності мотивувальних ознак,

серед яких виокремлюються а) різномотивовані (національність, схожість з маловідомими особами чи героями, предметами, тваринами тощо): *Армян* (2), *Атаман* (2), *Афоня* (2), *Барбос* (2), *Банячок* (2), *Барсік* (3), *Бараниха* (2), *Бас* (3), *Вахтан* (2), *Віник* (2), *Вітер* (2), *Вовк* (2). б) умовно-мотивовані (дворазове незалежне представлення): *Ахайс*, *Гера*, *Гіта*, *Гога*, *Галайко*, *Биня*, пов'язані з універсальною реалізацією типових прізвиськових назв типу *Сеня*, *Гога*, *Гоша*, *Гера*, *Бодя* та ін. або ж фонетичною мотивацією.

Повторювані прізвиська відбивають найзагальніші стереотипи асоціативного уявлення про типізовані характери й шаблони зовнішності. Серед них зустрічаються символи, що є найтиповішими персоналіями історії, кіно- й мультиплікації, назви предметів і тварин, що найчастіше піддаються алегоричному переосмисленню. Феномен повторюваності умовно-мотивованих прізвиськ, що не мають в основі повноцінного кореня, на нашу думку, лежить в асоціативній природі звуконаслідувальних слів, двоскладових номенів з відкритими складами, що наслідують дитячу лексику тощо.

Опора на статистичні показники при дослідженні прізвиськ вимагає описувати найзагальніші й найчисленніші макрогрупи всередині досліджуваного матеріалу. Так, науковцями було підмічено, що «В кількісному плані прізвиськ набагато більше, ніж офіційних антропонімів, оскільки вуличним назвам властива синонімія, та й майже немає в селі людини, в якій не було б прізвиська» [5, с. 19]. В. А. Чабаненко вказує на кількісну перевагу іменникових прізвиськ у порівнянні з прикметниковими, що стосується усіх регіонів України [1, с. 9].

До структурно-статистичних характеристик неофіційних антропонімів Вінниччини належить класифікація прізвиськ за кількістю повнозначних структурних компонентів – коренів та твірних основ. За цією ознакою на досліджуваному матеріалі можна виокремити такі групи:

а) прості. Представляють найбільшу кількість й включають одно- й багатомотивовані; індивідуальні, групові, родинні; повторювані й одиничні, а також всі інші можливі таксономічні класи: *Бас*, *Бульба*, *Буркун*, *Галіфе*, *Граф*, *Довгий*, *Жирав*, *Зуб*, *Капець*, *Киця*, *Коломбо*, *Лев*, *Лелека*, *Макарон*, *Мона*, *Пахан*, *Пекло*, *Піп*, *Стюардеса*, *Ромашка*, *Рубель*, *Скупа*, *Філософ*, *Хахол*, *Хрипун*, *Циркуль*, *Чана*, *Чапля*, *Шахтар*, *Штахета*, *Щур*;

б) складні. Містять в межах однієї лексеми кілька твірних основ різної генези. Такі одиниці мають внутрішній поділ, залежно від того, чи існувала складна структура до онімізації, чи утворилася разом із прізвиськом. Зокрема, нижче вказані прізвиська репрезентують антропонімічно засвоєні складні номінації різного стильового забарвлення: розмовні (*Белоснежка*, *Вертальтот*, *Воєндама*, *Гробонощик*, *Довготелеса*, *Низькоросла*), нейтральні (*Виноград*, *Качконіс*, *Перекотиноле*, *Точиніс*), запозичені (*Бульдог*, *Ван Гог*, *Рембо*, *Транзит*), професійні (*Бухгалтер*, *Завколонка*, *Центробой*). Під час власне процесу утворення прізвиська виникли такі складні назви, як *Косоротов* (від *косий рот*), *Губошльоп* (від *шльопати губами* – багато говорив зайвого), *Курдун* (від метатичного кореня *-крут-* й розмовного *дуна* – сідниці), *Кривошапка* (від *крива шапка* – носив шапку набакир), в тому числі й двокореневі з утраченою мотивацією: *Шнургела*, *Новоруська*, *Карабуська*, *Китабониха*, *Колфуля*, *Кошпатний*, *Коштурова*;

в) складені, компонентами яких є паспортне ім'я з характеристичним означенням епітетного або прикладкового характеру: *Галя Гарна*, *Іван Довгий*, *Вадик-друг*, *Танька-метровка*, *Мала Ганна*, *Юра-тракторист*, *Галя Чепурна*, *Петро Великий*, *Іван Дурний*, *Катерина-хазяйка*, *Вася Скромний*, *Петро Моторний*, *Іра Трандичиха*, *Вова Синій*, *Степан Ледачий*, *Коля Неохота*, *Костя Бігом*; складені, обидва компоненти яких прізвиськового характеру. Як правило, це іменник з прикметником: *Білоруський батько*, *Вічний студент*, *Волошкове поле*, *Пані Кудрявська* та ін.;

г) складені з компонента апелятивного характеру на позначення статевих і вікових ознак (дівка, баба, дядько) й характеристичного компонента: *Баба Лікера*, *Баба-ворожка*, *Огонь-дівка*, *Дядько Венр*, *Дід Мороз*, *Баба повитуха*, *Мама Чолі*, *Дівка Веселухата* ін.;

г) складені з елементами гри слів або римування: *Ганна-Панна, Денис-Редис, Ігрушка-мушка, Матвійко-копійка, Мітя-Пітя, Мото-мото, Оля-бараболя, Пуга-тайга, Светчик-розведчик, Фан-фан Тюльпан, Юля-буля*;

д) утворені шляхом трансонімізації від складених імен відомих людей, героїв, інших власних назв тощо: *Крейсер «Аврора», Крейзі Фрог, Кучеряшка Сью, Санчо-Панчос, Мері Попінс, Маруся Чурай, Дід Мороз, Бен Ладен, Вінні Пух, Товариш Шпак, Фарбований Лис*; маловідомих чи регіонально значимих онімів: *Майдан Бобрик, Скубі-Ду, Джон Гальяно* та ін.;

е) спорадичні репрезентанти ідіоматичного характеру: *Куций хвіст, Мамин синочок, Велика пані*;

є) okazіонального творення (пресупозицією є незвичайна ситуація з життя, особлива малопомітна ознака тощо): *Гава Биздук, Доктор Мац, Кентій-риба, Курача Мама*.

Анкетні дані засвідчують гнучкість мовотворчості народного генію, який поєднує ситуативність ідентифікації осіб та метафоричне переосмислення назв: *Електричний доктор* (працював у фізкабінеті лікарні й лікував електричними приладами – електрофорезом, ультразвуком тощо), *Жидівська Голова* (одного разу на базарі обхитрив євреїв на свою користь), *Курача Мама* (мала у господарстві багато курей), *Вічний студент* (довго навчалася), *Батьків Ляпа* (носив татові калоші).

Кількома одиницями представлені структурно ускладнені прізвиська, утворені шляхом редуплікації: *Буль-Буль* (через нежить часто пускав бульки з носа), *Мото-мото* (дуже любив вкладиші від жувальної гумки «Ото-мото», яку називав «мото-мото»), *Ваня-Ваня* (батьки завжди його гукали двічі), *Бери-Бери* (коли його просили зернят або цукерок, щедро пригощав, примовляючи: «Бери, бери»); різного частиномовного походження: дієслівні (*Прості-ізвіні*), іменниково-прикметникові сполучення (*Тіхий сон*), прислівникові (*В Другой Раз, Якось Так*), вигуків (*Шляп-нога*).

При визначенні загальних мотиваційних характеристик індивідуальних прізвиस्क варто виокремити найбільші групи, які репрезентують переважно дихотомічний методологічний підхід до первинної інвентаризації матеріалу. Так, 2342 досліджених прізвиська поділяються на дві мотиваційні макрогрупи:

а) умотивовані прізвиська (2074): *Белій, Бородатий, Вараниця, Горобець, Грузін, Довгий, Елвіс, Жаба, Зайчик, Зелена, Карасик, Кацап, Качка, Кіт, Король, Кузя, Лисий, Макарон, Малий, Німець, Перекотиполе, Пришелец, Рижий, Сир, Тарзан, Тюлька, Тютя, Фура, Холостяк, Хруц, Циган*. Етимологія таких номінацій лежить на поверхні й може бути з'ясована шляхом спостереження, поверхневого семантичного або словотвірного аналізу. Твірні основи є повнозначними й містять сему, метафорична, метонімічна або асоціативна генералізація якої пов'язана з характеристикою. Респонденти при опитуванні, як правило, без труднощів вказують мотив номінації, у більшості випадків анкетні дані для встановлення мотиву називання не потрібні. Виняток становлять а) випадки подвійної мотивації: *Король* (по-перше, носій має крупну тілобудову й схожий в оточенні на короля, по-друге, у нього великі передні зуби, що робить його схожим на кроля, який в діалектних подільських говірках номінується *королем*); *Пришелец* (за народним тлумаченням був «одірваний від світу», мрійливий і непрактичний; з іншого боку – любив розповідати історії про незбагненне – снігову людину, інопланетян тощо); б) випадки прихованої, опосередкованої або специфічної номінації, яка легко встановлюється шляхом побудови кількох асоціативних ланок між вихідною характеристичною ознакою носія і його прізвищем, наприклад *Тютя* – носій має повільну, мляву вдачу, що робить його алегорично схожим на курку, що сидить на сідалі («сонна курка»), *Тютя* – в дитячому лексиконі назва курки; *Кузя* – отримав прізвище в дитинстві, коли серед однолітків був популярний мультфільм про домовика Кузю, а носій тоді був маленький з характерною зачіскою, що нагадувало цього героя. Вмотивовані та невмотивовані прізвиська виокремлюються саме серед індивідуальних й охоплюють одиниці, причини виникнення яких зберігаються або не зберігаються в пам'яті респондентів, невмотивовані до того ж уже не можуть виконувати функцію характеристики.

Зважаючи на два типи з'ясування мотивації прізвиस्क (спостереження за внутрішньою формою, наприклад, *Ворон, Циган, Негритос* – головна спільна сема чорного кольору тіла та

вивчення історії надання прізвища за даними респондентів, наприклад, *Банька* – чоловік невеликої тілобудови, який на роботу завжди брав велику банку з їжею, що не відповідала його зросту) пропонуємо виділяти два підтипи мотивованих прізвищ: прозоро мотивовані й ситуативно мотивовані. Прозоро мотивовані прізвища представлені одиницями, мотивація яких випливає з їхнього, переважно метафоричного, значення, встановити її можна власне лінгвістичними методами, тоді як ситуативно мотивовані потребують вивчення фрагменту дійсності, в якому надавалось прізвишко, хоча семантика неофіційного оніма є прозорою й зрозумілою, але не завжди прямо співвідноситься із зовнішніми або внутрішніми характеристиками носія.

2) умовно невмотивовані прізвища (268): *Бландо, Бумя, Вульф, Гефер, Гилис, Годь, Дюдик, Еня, Йося, Ічіла, Калатя, Книтя, Колфуля, Кфіль, Ляпур, Мантур, Матевко, Нео, Парapon, Парсень, Періхін, Рібізик, Суліша, Сясявка, Усід, Фезу, Цман, Цюдик, Цьоня, Чимерла, Шекль, Яша*. Для адекватного встановлення мотивації необхідні два підходи: по-перше, вивчення анкетних даних, узятих від респондентів, що повідомили історію називання (не завжди присутня), по-друге, глибокого семантичного й етимологічного аналізу. В окремих випадках мотивація залишається нез'ясованою. Найбільшу проблему становлять фонетичні псевдолексемні комплекси, які не мають ні самостійного, ані кореневого денотативного змісту, є сильно контамінованими або репрезентантами дитячого лексикону. Так, прізвишко *Усід* – пов'язане з тим, що носій в дитинстві приходив до сусідів, просив цукерку, або щось смачне, представляючись: «*Я вас усід*». Низка умовно невмотивованих прізвищ мають фонетичну мотивацію, пов'язаних не тільки з особливостями дитячого мовлення носіїв або їхнього оточення, а й з асемантичним фонетичним уявленням про деякі особистісні риси, як-от манірність, дитячість, надмірна пестливість: *Мася, Цюдик, Цьоня*. Частина мотивована звуконаслідувальними та вигуківими лексемами: *Калатя* (від *калатати*), *Книтя* (від *нити*), *Сясявка* (від частого повторення складу *-ся*) тощо.

Інша структурно-мотиваційна дихотомія дозволяє поділити прізвища Вінницької області за кількістю мотиваторів:

1) одномотивовані прізвища (2240): *Армян, Бобер, Варгатий, Вареник, Глухий, Губошльоп, Джіль, Директриса, Душман, Кабан, Карлік, Кнур, Копчений, Ксерокс, Кучерявий, Лобатий, Маринчик, Мисливець, Муму, Очечки, Пеньок, Попандопало, Рижий, Студент, Тихий, Холостяк, Чарочка, Чорний, Шустрий, Юра Тракторист*. Одномотивовані прізвища складають основний масив неофіційних антропонімів Вінницької області. До них входять як власне мотивовані, так і умовно немотивовані. Серед одномотивованих трапляється феномен збігу семантики прізвища з додатковими мотивами. Такі одиниці перебувають на межі між одно- й двомотивованими прізвищами. Наприклад, носій прізвища *Баклажан* отримав, за свідченням кількох респондентів, додатковий антропонім завдяки синюшності обличчя, але окремі респонденти зазначають, що він любить овочі. Прізвишко *Вася* має носій похилого віку через дитячу поведінку й часте спілкування з підлітками, проте паспортне ім'я його – *Василь*, яке частково створює мотив номінації. *Вертальот* – отримав прізвишко за носіння дуже крилатого капелюха, проте в народному дискурсі добираються додаткові мотивації, які «підганяються» під основну, наприклад: він цікавився в дитинстві авіацією, коли вип'є, в нього бувають «вертальотіки»;

2) багатомотивовані прізвища (102, 4%) (з двома, рідше – з трьома мотивантами): *Артистка, Бабуїн, Баняк, Баран, Верблюд, Жеребець, Зайчик, Киця, Кузя, Куркуль, Лопух, Русский, Циганка, Шеф, Хом'як, Пуля, Нарцис, Лисичка, Курка, Колючка, Кірпіч, Жираф, Дятел, Ворона, Белка*.

Найцікавішими для дослідження виступають багатомотивовані прізвища. Їхня мотиваційна структура – це переважно бінарні комбінації мотиваційних ознак, одна серед яких, як правило, є більш очевидною, інша – прихованою (внутрішньою або ситуативною). Аналіз мотиваційної історії цих прізвищ дозволяє виділити такі зовнішньолінгвальні комбінації:

а) зовнішня (домінувальна) ознака + вдача: *Циган* – носій був чорнявим і дуже хитрим; *Хом'як* – носій був кругловидим і дуже запасливим (носив постійно в кишенях цукерки, печиво), *Артистка* – гарна зовнішність і артистичність, *Бабуїн* – великий і мовчазний, *Шеф* –

повний і любив командувати, *Пуля* – маленька і швидка, *Нарцис* – гарний і хвастливий, *Ворона* – одягалася у чорне, малувала чорні стрілки під очима і була похмура;

б) мотивація прізвиськом (домінувальна, подана в дужках) ознака + зовнішня ознака: *Баран (Барановський)* – носій має кучеряве волосся, *Лисичка (Лисак)* – носій мала загострені риси обличчя, що нагадувало лисицю, *Кіпріч (Муляр)* – носій мав проблеми зі шкірою, *Кабаниха (Кабанець)* – носій була великою за розміром, *Цап (Роговий)* – носій мав бороду, *Лялька (Лялюк)* – гарна зовнішність, *Гайка (Гаєвик)* – маленька;

в) мотивація прізвиськом (домінувальна, подана в дужках) ознака + вдача: *Дятел (Дятлов)* – носій прославився тим, що доносив («стукав») старшим на однолітків, *Боженятко (Божко)* – богомільний, *Война (Войналович)* – був у центрі суперечок, *Вульф (Вовк)* – серйозний, *Голова (Головотюк)* – розумний.

Як видно з проаналізованого матеріалу, своєрідним «пусковим механізмом» багатомотиваційної номінації є формальна (прізвисько) або очевидна (зовнішність) ознака, на яку нашаровується внутрішня. Остання за збігом обставин доповнює основну або ж «підганяється» під неї в процесі комунікації в колективі.

Прізвиська з трьома мотивантами, фіксованими анкетно під час збору матеріалу, – спорадичне явище. Наприклад, прізвиська *Кузя й Киця* первинно мотивовані відповідно прізвиськами *Кузьменко* та *Кицман*, а вторинно – подвійними характеристиками: а) невеликий зріст; б) манірна або дитяча поведінка.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, в кількісному співвідношенні індивідуальних, родичівських, групових та повторюваних прізвиськ Вінницької області домінують мотивовані індивідуальні та повторювані прізвиська. Сімейно-родові зустрічаються спорадично й включають як мотивовані, так і умовно-мотивовані одиниці, які втратили зовнішньолінгвальні чинники називання й представлені множинними іменниками, що мають індивідуальне походження. Для подільського говіркового ареалу характерна часткова втрата етимології сімейно-родових прізвиськ, відсутність респондентних тлумачень і занепад давніх родових назв як таких. Повторювані прізвиська мають в більшості екстралінгвальну мотивацію за зовнішністю носія й репрезентують типові трансонімічні або предметно-метафоричні номінації. Індивідуальні прізвиська Вінницької області мають розгалужену класифікацію щодо кількісного складу компонентів, його наповнення та мотиваційних характеристик, проте складні й складені неофіційні антропоніми становлять незначну кількість – близько 50 одиниць (1,6 %) й утворені за характеристичними або okazіональними пресупозиціями. Масив аналізованих прізвиськ поділяється на умотивовані прізвиська (84 %), внутрішня форма яких абсолютно прозора або однозначно вказується респондентами на етапі збору матеріалу; умовно невмотивовані прізвиська (12 %), які потребують для з'ясування мотивації глибокого семантичного й етимологічного аналізу або ж залишаються затемненими; багатомотивовані прізвиська (4 %), в яких поєднується, як правило, формальна (прізвисько, ім'я носія) й очевидна (зовнішність, рідше – внутрішня риса) ознака. При цьому спостерігається проміжна ланка між одно- й двомотивованими прізвиськами унаслідок збігу або препарування семантики прізвиська до додаткових мотивів, що «напрацьовуються» впродовж побутування неофіційного антропоніма.

Регіональні особливості прізвиськ українців претендують на глибоке наукове осмислення і можуть бути використані для подальших студій у галузях ономастики, соціолінгвістики, лінгвокультурології, українознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прізвиська Нижньої Наддніпряни : в 2 кн. / [уклад. В. А. Чабаненко]. – Запоріжжя : [Б. в.], 2005. – Кн. 1. – 260 с.
2. Словник прізвиськ північно-західної України : У 3-х т. / Упорядник Г. Л. Аркушин. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
3. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : [монографія] / П. П. Чучка. – К. : ТОВ «Папірус», 2008. – 671 с.
4. Шульська Н. Словник прізвиськ жителів межиріччя Стиру та Горині. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 164 с.
5. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія Західного Полісся : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. М. Шульська – Луцьк, 2011. – 339 с.

Павлюк В. Статистически-мотивационные характеристики прозвищ Винницкой области.

В статье проанализированы общие статистические и мотивационные особенности прозвищ Винницкой области, в частности соотношение индивидуальных, семейно-родовых, групповых, повторяющихся прозвищ; количественная структура прозвищ Винницкой области, а также выяснены общие мотивационные характеристики индивидуальных прозвищ региона. Абсолютное большинство всей выборки неофициальных антропонимов подольского ареала составляют индивидуальные прозвища. Семейно-родовые прозвища представлены незначительным количеством - около 2%, повторяющиеся - 7%. Значительной подгруппой повторяющихся прозвищ является трансонимизованные названия (1.5% от общего количества прозвищ и 20% от этой группы). 80% повторяющихся прозвищ имеют двукратное или трехкратное независимое представление в разных населенных пунктах. Массив анализируемых прозвищ делится на мотивированные прозвища (84%), внутренняя форма которых совершенно прозрачная или однозначно указывается респондентами на этапе сбора материала; условно немотивированные прозвища (12%), которые требуют для выяснения мотивации глубинного семантического и этимологического анализа или остаются затемненными; многомотивированные прозвища (4%).

Ключевые слова: индивидуальные прозвища, родовые прозвища, групповые прозвища, повторяющиеся прозвища, простые, сложные, составные прозвища, мотивация прозвищ.

Pavlyuk V. Statistically-Motivational Characteristics of Nicknames in Vinnitsa region.

The article analyzes the general statistics and motivational features nicknames Vinnytsia region, in particular the ratio of individual, family and tribal group, repetitive nicknames; quantitative structure nicknames Vinnytsia region, as well as clarified the general motivational characteristics of individual nicknames region. The absolute majority of the total sample of informal anthroponyms Podolsky area constitute individual nicknames. Family and tribal nicknames represented a minor amount - about 2%, repetitive - 7%. Significant subgroup repetitive nicknames is transonymization titles (1.5% of the total number of nicknames and 20% of this group). 80% of recurring nicknames have double or triple independent representation in different localities. The array is divided into nicknames analyzed motivated nicknames (84%), the internal shape of which is entirely transparent or clearly indicated by the respondents in the collection phase of the material; conditionally unmotivated nickname (12%), which require to determine the motivation of the deep semantic and etymological analysis or are blacked out; many motivated nicknames (4%).

Key words: individual nicknames, birth nicknames, group nicknames, nicknames repetitive, simple, complex, compound nicknames, nicknames motivation.

Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором,
завідувачем кафедри української мови Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Н.М.Павликівською

Олена Старченко
(Артемівськ)

УДК 81'373.612:811.111

**ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ
Й ВИБОРЧИХ ПРОЦЕДУР АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

У статті зроблена спроба побудови поняттєво-термінологічної моделі термінології виборчого процесу й виборчих процедур англійської мови. Термінологія виборчого процесу й виборчих процедур – це сукупність гетерогенних за генетичними, структурними й комунікативно-прагматичними особливостями термінологічних одиниць, які співвідносяться з реаліями й поняттями виборчого процесу та певною мірою відповідають загально визнаним вимогам до терміна й термінології. Поняттєво-термінологічну модель термінології виборчого процесу й виборчих процедур конституують такі поняттєво-термінологічні блоки: види виборів (виборчих процедур), типи виборчих систем, основні принципи виборчого процесу, територіальна основа